

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ ПРИ ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

© 2014 ЧЕРНИШ І. В.

УДК 338.48:330.34:338.22

Черниш І. В. Проблеми здійснення моніторингу при формуванні державної політики розвитку туристичної галузі в Україні

Мета статті полягає в дослідженні та виявленні проблем здійснення моніторингу при формуванні державної політики розвитку туристичної галузі в Україні. Проаналізувавши та надавши узагальнення праць провідних учених, які займаються вищевизначеною проблематикою, було розглянуто основні методики дослідження тенденцій розвитку туристичної галузі. У статті надано оцінку змісту базового програмного документу розвитку туристичної галузі в Україні («Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки») на предмет обґрунтованості визначення проблем у галузі; проаналізовано наукові підходи вчених, якими відмічаються проблеми розвитку галузі, і надано оцінку щодо можливості їх використання як бази для моніторингу державними інституціями; відібрано показники для проведення моніторингу проблем розвитку туристичної галузі в Україні з їх поділом на сфери. Було доведено необхідність розробки методики моніторингу розвитку туристичної галузі, використання якої надасть можливість встановити причинні проблеми та сформулювати державну політику щодо їх вирішення державними інституціями. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є дослідження проблем нормативно-правового регулювання розвитку туристичної галузі в Україні.

Ключові слова: державна політика, моніторинг, розвиток, статистична база, туристична галузь

Табл.: 1. **Бібл.:** 15.

Черниш Ірина Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування, Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка (пр. Першотравневий, 24, Полтава, 36011, Україна)

E-mail: irinachernysh@gmail.com

УДК 338.48:330.34:338.22

Черныш И. В. Проблемы осуществления мониторинга при формировании государственной политики развития туризма в Украине

Цель статьи заключается в исследовании и выявлении проблем и мониторинга при формировании государственной политики развития туристической отрасли в Украине. Проанализировав и представив обобщения трудов ведущих ученых, занимающихся вышеуказанной проблематикой, были рассмотрены основные методики исследования тенденций развития туристической отрасли. В статье дана оценка содержания базового программного документа развития туристической отрасли в Украине («Государственная программа развития туризма на 2002 – 2010 годы») на предмет обоснованности определения проблем в отрасли; проанализированы научные подходы ученых, которыми отмечаются проблемы развития отрасли, и дана оценка возможности их использования в качестве базы для мониторинга государственными институтами; отобраны показатели для проведения мониторинга проблем развития туристической отрасли в Украине с их разделением на сферы. Была доказана необходимость разработки методики мониторинга развития туристической отрасли, использование которой позволит установить причинные проблемы и сформировать государственную политику по их решению государственными институтами. Перспективами дальнейших исследований в данном направлении является исследование проблем нормативно-правового регулирования развития туристической отрасли в Украине.

Ключевые слова: государственная политика, мониторинг, развитие, статистическая база, туристическая отрасль.

Табл.: 1. **Библ.:** 15.

Черныш Ирина Владимировна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента и администрирования, Полтавский национальный технический университет им. Ю. Кондратюка (пр. Первомайский, 24, Полтава, 36011, Украина)

E-mail: irinachernysh@gmail.com

UDC 338.48:330.34:338.22

Chernysh Iryna V. Problems of Conduct of Monitoring During Formation of the State Policy of Development of Tourism in Ukraine

The goal of the article lies in the study and detection of problems of monitoring during formation of the state policy of development of tourism industry in Ukraine. Having analysed and generalised works of leading scientists that deal with the said problems, the article considers main methods of study of tendencies of development of the tourism industry. The article assesses the content of the programme document of development of the tourism industry in Ukraine (State Programme of Tourism Development for 2002 – 2010) in the context of justification of identification of problems in the industry; analyses scientific approaches of scientists, by which the industry development problems are marked, and assesses a possibility of their use as a basis for monitoring by state institutes; and selects indicators for monitoring of problems of tourism industry development in Ukraine with their division by spheres. The article proves a necessity of development of methods of monitoring of tourism industry development, the use of which would allow establishment of cause problems and form a state policy of their solution by state institutions. The prospect of further studies in this direction is the study of problems of regulatory and legal regulation of tourism industry development in Ukraine.

Key words: state policy, monitoring, development, statistical base, tourism industry.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 15.

Chernysh Iryna V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Management and Administration, Poltava National Technical University named after Yu. Kondratyuk (pr. Pershotravnevyy, 24, Poltava, 36011, Ukraine)

E-mail: irinachernysh@gmail.com

Необхідність формування державної політики розвитку туристичної галузі в Україні на засадах активного втручання виконавчих органів центрального та регіонального рівнів у процеси її розвитку, створення сприятливого для розвитку суб'єктів господарювання законодавчого поля, використання форм і методів державного регулювання, адекватних тенденціям розвитку, є вимогою сьогодення. Відбудова державної політики в цих

умовах потребує ретельного вивчення причин виникнення проблем розвитку туристичної галузі в Україні, що криються у політико-правовій та економічній сферах. Для відбудови такої державної політики державні інституції (виконавчі та законодавчі органи влади) повинні мати достовірну та об'єктивну інформацію про стан розвитку туристичної галузі з метою встановлення проблем, і, відповідно, лише на цих основах приймати обґрунтовані та виважені рішення.

Для оперативного реагування на проблеми, що виникають у туристичній галузі в Україні, державні інституції повинні здійснювати моніторинг, тобто проводити постійний аналіз, надавати об'єктивну оцінку тенденціям розвитку галузі та впливати на її розвиток, використовуючи форми та методи державного регулювання відповідно до отриманої оцінки. Лише на цій основі державні інституції мають можливість приймати обґрунтовані рішення, розробляти тактичні, оперативні та стратегічні заходи з метою подолання та попередження кризових явищ, контролювати процес виконання цих заходів відповідальними виконавцями та відповідно – забезпечувати розвиток туристичної галузі в Україні.

Відтак, сам моніторинг розвитку туристичної галузі в Україні, який полягає в аналізі, оцінці та контролі за процесами, що протікають у ній, є необхідним інструментом державних інституцій для встановлення, вирішення та попередження проблем і кризових явищ у майбутньому. Безперечно, що для використання такого інструменту державні інституції повинні мати, як мінімум, сучасну методіку проведення аналітичних досліджень, яка ґрунтується на використанні об'єктивних статистичних даних, що дозволяє встановлювати проблеми.

Вченими-економістами розроблено значну кількість методик із метою дослідження тенденцій розвитку туристичної галузі, використання яких надає можливість встановити низку суттєвих проблем. Застосування цих методик і отримані на цій основі результати можуть бути корисними для формування державної політики з метою вирішення проблем розвитку туристичної галузі в Україні. Зокрема, найбільш корисними у цьому контексті є результати досліджень таких учених-економістів, як І. Щербань [1], А. Виноградська [2], Н. Антонюк [3], А. Чкан [4], В. Палюга [5], Н. Остап'юк [6], О. Колесник [7; 8], І. Кравчук [9], О. Малишева [10] та ін.

Водночас, проведені наукові дослідження дозволяють констатувати таке:

- ✦ у більшості випадках точки зору як учених, так і суб'єктів державного регулювання зводяться до констатації проблем розвитку галузі поза встановлення причин їх виникнення, і наслідків для галузі;
- ✦ здійснення самого моніторингу розвитку туристичної галузі в Україні з метою отримання об'єктивної оцінки на основі проведення змістовного аналізу ускладнюється недосконалістю статистичної бази на національному рівні економіки.

Отже, для проведення моніторингу розвитку туристичної галузі в Україні з метою формування державної політики недостатньо лише визначити проблеми на основі отриманих результатів емпіричних досліджень за допомогою навіть найдосконаліших методик, але й потрібно визначити сутність їх походження та причини виникнення.

Таким чином, нагальним є вдосконалення наукових підходів щодо проведення моніторингу розвитку туристичної галузі, результат якого надасть можливість державним інституціям реально оцінити її стан, визначити проблеми розвитку та причини їх виникнення. Для досягнення цієї мети у межах статті вирішено такі наукові завдання: оцінено зміст базового програмного документу розвитку туристичної галузі в Україні («Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки») на предмет обґрунтованості визначення проблем у галузі; проаналізовано наукові підходи вчених, якими відмічаються проблеми розвитку га-

лузі, і надано оцінку щодо можливості їх використання як бази для моніторингу державними інституціями; відібрано показники для проведення моніторингу проблем розвитку туристичної галузі в Україні з їх поділом на сфери; доведено необхідність розробки методики моніторингу розвитку туристичної галузі, використання якої надасть можливість встановити причинні проблеми та сформувавши державну політику щодо їх вирішення державними інституціями.

Формування державної політики розвитку туристичної галузі спирається на розробку та використання такого дієвого інструменту державного регулювання, як галузеві програми та стратегії розвитку.

В Україні Постановою Кабінету Міністрів України від 29 жовтня 2002 р. за № 583 була затверджена «Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки», в якій у розділі «Загальні положення» відмічалось, що розвиток туризму гальмується: відсутністю цілісної системи державного управління туризмом у регіонах; підпорядкованістю туристичних, санаторно-курортних, оздоровчих і рекреаційних закладів, які надають туристичні послуги, різним міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади; нечітким визначенням у законодавстві належності підприємств готельного господарства до підприємств, які надають туристичні послуги; недосконалістю нормативно-правової бази; недосконалістю методичної, організаційної, інформаційної та матеріальної підтримки суб'єктів підприємства туристичної галузі з боку держави; повільними темпами зростання обсягів інвестицій у розвиток матеріальної бази туризму; відсутністю відповідних об'єктів для розвитку туристичної діяльності в сільській місцевості; невідповідністю переважної більшості туристичних закладів міжнародним стандартам; тенденцією скорочення кількості підприємств готельного господарства; незадовільним станом туристичної, сервісної та інформаційної інфраструктури в зонах автомобільних доріг і міжнародних транспортних коридорів; незбалансованістю соціальної та економічної ефективності використання рекреаційних ресурсів і необхідністю їх збереження; недосконалістю туристичної інфраструктури та використання рекреаційних ресурсів; відсутністю інноваційних проектів та наукових досліджень з питань розвитку перспективних видів туризму; недосконалістю статистики з питань туризму; недостатньою забезпеченістю туристичної галузі висококваліфікованими спеціалістами; недостатністю державної підтримки та комплексного підходу до рекламування національного туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринку туристичних послуг; недостатністю рівня розвитку інформаційної інфраструктури; недосконалістю бази даних стосовно об'єктів туристичної сфери [11, с. 6]. Саме на цих проблемах було сконцентровано увагу державних інституцій при формуванні державної політики розвитку туристичної галузі в Україні.

Безперечно, перелік проблем, які містяться в цьому державному документі, має місце в туристичній галузі в Україні, але, по-перше, сам підхід до їх визначення не має ознак аналізу та оцінки з точки зору встановлення причин і наслідків, а по-друге – безсистемний підхід до констатації проблем призвів розробників цього документу до дублювання однакових за своєю сутністю проблем, але зі зміною словосполучень щодо їх викладення (наприклад – стосовно недосконалісті нормативно-правової бази (законодавства), туристичної інфраструктури, підпорядкованості туристич-

них закладів, інформаційної інфраструктури, статистичного обліку). Це свідчить про низьку якість розробленого документу [11], відсутність в авторів науково-методичного інструментарію, який надав би їм можливість чітко встановити причини та наслідки проблем розвитку туристичної галузі на основі моніторингу та розробити, на цих засадах, дійсно ефективні, послідовні та збалансовані між собою заходи щодо їх подолання, чого й вимагають аналогічні державні документи (Державні програми) за своєю сутністю.

З іншого боку, і в окремих дослідженнях учених йдеться про констатацію проблем розвитку туристичної галузі поза встановлення причин їх виникнення. Зокрема: І. О. Щербань та А. Виноградська констатують наслідкові проблеми, що свідчать про кризовий стан розвитку туристичної галузі в Україні (різке падіння досягнутих обсягів надання туристських послуг, скорочення матеріальної бази у сфері туризму, значна невідповідність туристських послуг потребам населення [1, с. 60; 2, с. 14]; у свою чергу, Н. Антонюк і А. С. Чкан у своїх дослідженнях звертають увагу на причинні проблеми погіршення розвитку галузі, але не виділяють їх за сферами та, відповідно, не доводять факт того, що ці проблеми стали причиною погіршення економічних показників («відсутність чіткого контролю, недостатня популяризація внутрішнього українського туристичного відпочинку, відсутність туристичних інформаційних центрів, брак «пристойних» готелів за доступними цінами, неволодіння значної частки персоналу готелів іноземною мовою [3, с. 7 – 8], недосконалість нормативно-правової бази, відсутність дієвої державної програми регулювання туризму, декларативний характер більшості програм розвитку туризму, нестабільність у фінансуванні галузі та неефективний розподіл і використання коштів на реалізацію розроблених програм [4, с. 277, 279, 283, 286].

Безперечно, кожен учений має право на виокремлення тих проблем у галузі досліджень, які ним встановлені. Але поза розгляду цих проблем за сферами, що впливають на об'єкт дослідження (у нашому випадку – туристичної галузі), формують його та утворюють, неможливо оцінити реальний стан розвитку галузі, виділити проблеми, що повинні бути вирішеними у першу чергу (зокрема – у сферах впливу (політико-правової) та формування (економічної) туристичної галузі), прийняти адекватні рішення щодо їх усунення. Усе це визначає необхідність розробки методичних підходів із дослідження проблем розвитку туристичної галузі в Україні, використання яких надасть можливість державним інституціям моніторити стан у галузі за всіма сферами.

Але, як свідчать результати досліджень інших учених, існує суттєва проблема не стільки розвитку самої туристичної галузі, скільки здійснення самого моніторингу з метою їх виявлення та усунення – недосконалість статистичного обліку (або статистики з питань туризму), про що йдеться й у проаналізованій вище Державній програмі розвитку туризму від 29.10.2002 р. за № 583 [11]. Зокрема, на цю проблему звертають увагу такі вчені, як В. О. Палюга [5], Н. І. Остап'юк [6], О. О. Колесник [7; 8], стверджуючи таке: відсутність в Україні чітких статистичних стандартів у сфері туризму не дозволяє відповідним органам сформулювати повну і достовірну інформаційну статистичну базу, яка характеризує стан розвитку галузі, не дозволяє скласти прогнози її подальшого розвитку [5, с. 45]; внаслідок недосконалість статистичного обліку в галузі та використання розрізаних незалежних показників падає

точність параметрів оцінки тенденцій стану ринку туристичних послуг і розробки моделей щодо його подальшого розвитку [6, с. 65]; відсутня система взаємопов'язаних показників для аналізу й оцінки розвитку ринку туристичних послуг, у якій відчують потребу всі сторони – туристи, власники і працівники туристичних підприємств, інвестори, представники державних органів і суспільних груп, які зацікавлені у розвитку туризму [7, с. 10]; з 2007 р. у країні не формується й не публікується статистичний щорічник «Туризм в Україні», в якому містилися дані про основні показники розвитку туристичної галузі, діяльності готельного господарства, інформація про інвестиції в основний капітал та прямі інвестиції у розвиток готельної сфери, основні показники діяльності санаторно-курортних та оздоровчих закладів, про відвідування туристів закладів культури, про перевезення пасажирів (туристів) різними видами транспорту [8, с. 45].

Очевидно, що перелічені проблеми статистичного обліку процесів у туристичній галузі ускладнюють проведення моніторингу самих проблем її розвитку державними інституціями. При цьому вважаємо, що суттєвого доопрацювання потребують й затверджені Наказом Державного комітету статистики України дві форми (1-ТУР; 1 ТУР (к) від 04.03.98 р. за № 96 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з питань туризму та інструкцій з їх заповнення», які містять у собі первинні дані щодо всіх суб'єктів туристичної діяльності, незалежно від форми власності [12].

За наявності цієї проблеми кожен учений при дослідженні тенденцій розвитку туристичної галузі в Україні на власний розсуд обирає показники та методики проведення аналізу та оцінки, враховуючи, при цьому, різні чинники. Однак слід звернути увагу на систему показників, які використовуються на основі статистичних форм і аналізуються різними державними органами України: кількість іноземних (в'їзних) відвідувачів та іноземних (в'їзних) туристів (характеризують динаміку розвитку іноземного (в'їзного) туризму); кількість внутрішніх туристів (характеризує динаміку розвитку внутрішнього туризму); кількість екскурсантів (характеризує динаміку розвитку екскурсійної діяльності); кількість зарубіжних (в'їзних) відвідувачів і зарубіжних (в'їзних) туристів (характеризує динаміку розвитку зарубіжного (віїзного) туризму); кількість суб'єктів галузі туризму (характеризує динаміку розвитку туристичної індустрії); чисельність працівників галузі туризму (характеризує динаміку зайнятості в туризмі); обсяг туристичного споживання та обсяг послуг, наданих підприємствами сфери туризму (характеризує економічні показники туризму) [8, с. 85].

Вважаємо, що цих показників недостатньо для проведення моніторингу проблем розвитку туристичної галузі в Україні, оскільки за винятком двох (кількість суб'єктів галузі туризму та чисельність працівників галузі туризму), вони відображають лише результат – констатують факт розвитку галузі або наслідки проблем розвитку, але не визначають причину виникнення цих проблем за базисними сферами (політико-правової та економічної).

Узагальнюючи результати наукових досліджень інших учених, можна дійти висновку, що ті системи показників, які ними пропонуються на сторінках наукових праць, у чистому вигляді не придатні для проведення якісного моніторингу проблем розвитку туристичної галузі навіть на основі емпіричних досліджень. При цьому звертає на

себе увагу виважена точка зору О. О. Колесник, на думку якої оперувати лише результатами емпіричних досліджень на основі аналізу та (або) розрахунку будь-яких показників для характеристики стану розвитку туристичної галузі недостатньо, оскільки «система статистичного моніторингу ринку туристичних послуг (у нашому випадку – туристичної галузі) являє собою систему узагальнення та узгодження баз даних (законодавчої, ресурсного паспорту, факторів впливу на ринок, інвестиційних проектів), проведення необхідних розрахунків, прогнозування всіх основних параметрів функціонування ринку та побудову основних короткострокових, середньострокових і довгострокових планів його розвитку» [8, с. 99]. Відтак стає очевидним, що поряд із емпіричними дослідженнями на основі аналізу та розрахунку показників моніторинг проблем розвитку туристичної галузі в Україні має спиратися й на аналіз та оцінку нормативно-правової бази, державних програм і стратегій, планів тощо – тих об'єктів дослідження, що належать до політико-правової сфери туристичної галузі.

На основі проведеного контент-аналізу праць сучасних учених-економістів у табл. 1 відібрано ті показники,

що можуть бути використаними для проведення моніторингу розвитку туристичної галузі в Україні з урахуванням їх наявності за джерелами офіційної статистичної бази даних (Державного комітету статистики України), можливості їх порівняння на національному та регіональному рівні, розподілу за сферами туристичної галузі з метою визначення причинних і наслідкових.

Проведений контент-аналіз (див. табл. 1) надає можливість зробити такі висновки:

- ✦ при тому, що вченими використовуються різні показники для проведення аналізу розвитку галузі, не всіма аналізуються ті, що характеризують усі сфери галузі (так, зокрема Ю. Б. Забалдіною конкретно визначається лише причинний економічний показник, що може бути врахованим для проведення моніторингу проблем розвитку туристичної галузі в Україні [15]);
- ✦ більшу кількість із виділенням як причинних, так і результатних показників, що можна віднести лише до економічної сфери, використовують у своїх дослідженнях фахівці-практики міжнародної туристичної компанії «Otel-E» [14];

Таблиця 1

Відбір показників на основі контент-аналізу праць учених-економістів для проведення моніторингу проблем розвитку туристичної галузі в Україні

Показник, який відібрано за джерелом	Віднесення показника до сфери галузі; можливість його використання при проведенні моніторингу
Обсяг реалізованих послуг [7, с. 10; 9, Дод. А; 13; 14]	Результатний показник економічної сфери
Продуктивність праці [7, с. 109, Дод. А]	Результатний показник соціальної сфери
Чисельність зайнятих [7, с. 109, Дод. А; 13]	Причинний показник соціальної сфери
Кількість об'єктів культурної спадщини та їх відвідувань [7, с. 10; 10, с. 12; 13]	Причинний показник культурної сфери
Екскурсійна діяльність [10, с. 12]	Причинний показник культурної сфери
Частка доходу від туристичної діяльності у ВВП (ВРП) [7, с. 10; 10, с. 12]	Результатний показник економічної сфери
Кількість підприємств, суб'єктів у галузі [7, с.10; 10, с.12; 13; 14]	причинний показник економічної сфери
Рівень заробітної плати [1; 7, с. 10; 10, с. 12]	Причинний показник соціальної сфери
Обсяг інвестицій у галузь [10, с. 12; 13; 14]	Причинний показник економічної сфери
Прибуток [7, с. 10; 13; 14]	Результатний показник економічної сфери
Кількість земельних угідь [7, с. 10; 13]	Причинний показник екологічної (природної) сфери
Кількість (обсяг) водних ресурсів [7, с. 10; 13]	Причинний показник екологічної (природної) сфери
Обсяг забруднення навколишнього середовища [13]	Причинний показник екологічної (природної) сфери
Витрати на природоохоронні заходи [13]	Причинний показник екологічної (природної) сфери
Кількість і довжина транспортних шляхів [7, с. 10; 13]	Причинний показник економічної сфери
Наявність і стан історико-культурних ресурсів (історико-культурна спадщина) [7, с.10]	Причинний показник культурної сфери
Кількість транспортних підприємств [7, с. 10]	Причинний показник економічної сфери
Валовий туристичний потік [7, с. 10]	Результатний показник соціальної сфери
Кількість туристів [7, с. 10; 14]	Причинний показник соціальної сфери
Сальдо туристичних потоків [7, с. 10; 14]	Результатний показник соціальної сфери
Витрати, пов'язані з наданням туристичних послуг [7, с. 10; 14]	Причинний показник економічної сфери
Рентабельність послуг [7, с. 10; 14]	Результатний показник економічної сфери
Ціни на туристичні продукти та послуги [14; 15, с. 15]	Причинний показник економічної сфери
Стан і розвиток матеріально-технічної бази підприємств у галузі [14]	Причинний показник економічної сфери

- ✦ І. В. Кравчук [9] і М. Й. Рутинський [10] використовують показники, що характеризують стан розвитку галузі відповідно лише в економічній та соціальній [9], та економічній і культурній сферах;
- ✦ серед низки показників, які використовує у своїх дослідженнях О. О. Колесник, виділено ті, що характеризують стан розвитку галузі лише за трьома сферами (економічної, соціальної та культурної) [7];
- ✦ для досліджень Н. І. Ільїної [13] характерно використання показників, що свідчать про тенденції розвитку туристичної галузі за чотирма сферами (економічної, соціальної, культурної та екологічної (природної), але при цьому відсутні ті, що характеризують освітню (виховну) сферу.

ВИСНОВКИ

Отже, проведені дослідження надають змогу зробити такі висновки: *по-перше*, державні програми розвитку туристичної галузі в Україні мають недолік з точки зору визначення проблем і, відповідно – позбавлені бази для пошуку шляхів їх вирішення, що унеможливає формування ефективної державної політики; *по-друге*, в існуючих наукових підходах немає розподілу проблем на причинні та наслідкові за сферами туристичної галузі, що не дозволяє встановити докорінні причини їх виникнення та, відповідно, – сконцентрувати увагу на них при формуванні державної політики; *по-третє*, за визначених обставин стає очевидно, що для проведення моніторингу розвитку туристичної галузі в Україні та встановлення проблем не доцільно використовувати методичні підходи, в яких відсутній перелік показників, що надають змогу оцінити тенденції за кожною сферою, яка зумовлює актуальність розробки нової методики. При цьому, розширення переліку показників передбачає використання офіційних джерел Державного комітету статистики України з відповідним до цих джерел їх найменуванням, що надасть можливість вести пошук об'єктивних даних і уникнути неточностей при проведенні емпіричних досліджень.

Для вирішення цього завдання та відбору повного переліку показників, моніторинг яких дозволить визначити проблеми розвитку туристичної галузі в Україні на основі емпіричних досліджень, слід виділити чинники, що утворюються в усіх сферах, включаючи політико-правову, оцінити стан якої неможливо за допомогою відібраних показників, і регіональну, для моніторингу якої, виходячи з логіки необхідності співзставлення результатів, використовуються показники, аналогічні до тих, що прийняті для національного рівня економіки. Це є перспективним напрямком проведеного дослідження та науковим завданням, яке на цей час вирішують вчені-економісти кафедри «Менеджменту і адміністрування» Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Щербань І. О. Механізм антикризового управління посередницькими організаціями (на прикладі підприємств туризму) : дис. ... канд. екон. наук за спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами за видами економічної діяльності / І. О. Щербань. – Київ : ПВНЗ «Європейський університет», 2011. – 219 с.
2. Виноградська А. Розвиток українського туристичного бізнесу / А. Виноградська // Економіка. Фінанси. Право. – 2000. – № 5. – С. 13 – 18.

3. Антонюк Н. Державна політика України у сфері туризму: до-свід і проблеми реалізації / Н. Антонюк, Ю. Занько // Вісник Львівського ун-ту. Серія «Міжнародні відносини». – 2008. Вип. 24. – С. 7 – 12.

4. Чкан А. С. Державне регулювання сфери туризму в Україні / А. С. Чкан // Вісник Таврійського державного агротехнологічного університету. – 2012. – № 2(18). Том 3. – С. 276 – 290.

5. Полюга В. О. Економічні і організаційні важелі регуляторної політики розвитку туризму : дис. ... канд. екон. наук за спец. 08.02.03 – Організація управління, планування і регулювання економікою / В. О. Полюга. – Ужгородський національний університет, 2005. – 223 с.

6. Остап'юк Н. І. Державне регулювання розвитку туристичної галузі в Україні : дис. ... канд. екон. наук за спец. 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством / Н. І. Остап'юк. – Харків : Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, 2011. – 176 с.

7. Колесник О. О. Статистичний аналіз ринку туристичних послуг : автореф. дис. ... канд. екон. наук за спец. 08.00.10 – Статистика / О. О. Колесник. – Київ : Національна академія статистики, обліку та аудиту, 2011. – 21 с.

8. Колесник О. О. Статистичний аналіз ринку туристичних послуг : дис. ... канд. екон. наук за спец. 08.00.10 – Статистика / О. О. Колесник. – Київ : Національна академія статистики, обліку та аудиту, 2011. – 192 с.

9. Кравчук І. В. Організаційно-економічний механізм управління розвитком сфери туристичних послуг України : дис. ... канд. екон. наук за спец. 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством / І. В. Кравчук. – Львів : Національний університет імені Івана Франка, 2011. – 218 с.

10. Малишева О. В. Державне управління сферою туризму та охороною культурної спадщини (регіональний аспект) : автореф. дис. ... канд. екон. наук з держ. упр.: 25.00.02 – Механізми державного управління / О. В. Малишева. – Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Харк. регіон. ін-т держ. упр. — Х., 2008. – 19 с.

11. Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 року № 583) // Туристичні послуги в Україні: зб. нормат. актів. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 5 – 22.

12. Приказ Государственного комитета Украины по стандартизации, метрологии и сертификации «Об утверждении форм государственной статистической отчетности по вопросам туризма и инструкций по их заполнению» от 04.03.98 г. № 96. (Зарегістрован: Минюст Украины от 19.03.1998 № 182/2622) // Сайт «Міністерства Юстиції України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minjust.gov.ua/derzh_reestr

13. Ильина Н. И. Государственное регулирование развития туризма в России : автореф. дис. ... канд. екон. наук по спец. 08.00.05 – Экономика и управление народным хозяйством / Н. И. Ильина. – Казань : Татарский институт содействия бизнеса, 2002. – 253 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tourlib.net/aref_tourism/ilina.htm

14. Гостиничный и ресторанный бизнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oodyx.ru/46.shtml>

15. Забалдіна Ю. Б. Економічна діагностика та прогнозування розвитку регіонального ринку туристичних послуг : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / Ю. Б. Забалдіна. – К., 2006. – 20 с.

REFERENCES

Antoniuk, N., and Zanko, Yu. "Derzhavna polityka Ukrainy u sferi turizmu: dosvid i problemy realizatsii" [The state policy of Ukraine in the sphere of tourism : experience and problems of implementation]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia «Mizhnarodni vidnosyny»*, no. 24 (2008): 7-12.

Chkan, A. S. "Derzhavne rehuliuвання sfery turizmu v Ukrainii" [State regulation of tourism in Ukraine]. *Visnyk TDATU*, vol. 3, no. 2 (18) (2012): 276-290.

"Gostinichnyy i restorannyy biznes" [Hospitality and Catering]. <http://www.oodyx.ru/46.shtml>

Ilyina, N. I. "Gosudarstvennoe regulirovanie razvitiia turizma v Rossii" [State regulation of tourism development in Russia]. *Avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk : 08.00.05, 2002.*

Kolesnyk, O. O. "Statystychnyi analiz rynku turystychnykh posluh" [Statistical analysis of the tourism market]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.10, 2011.*

Kravchuk, I. V. "Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm upravlinnia rozvytkom sfery turystychnykh posluh Ukrainy" [Organizational-economic mechanism of the development of tourist services in Ukraine]. *Dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.03, 2011.*